

Feltételezzük, hogy lényegesen csökken a hasonló hangzású szavak összetévesztéséből adódó (és egyéb) lexikai hibák száma, ha a nyelvtanítás kezdetétől fogva kellő figyelmet szentel két fontos tényezőnek:

1. A szóelemek ismerete elengedhetetlen a tanulók számára. Támaszt jelent a nyelvi tevékenység minden formájában. A szóelemek megtanítása nem kíván külön órákat. Megfigyeltetésük, megtanításuk folyamatosan valósul meg a kiejtés, a nyelvtan, a szókincs stb. tanítása folyamán.
2. A szavak a nyelvben sokféle kapcsolatban állnak egymással. Feltételezik, kizárják, felidézik, meghatározzák egymást. A szavakat az egymással alkotott bonyolult kapcsolatrendszerükben kell megláttatnunk és elsajátíttatnunk a tanulókkal.

TAKÁCS GÁBOR.

Budapest

Írásvetítő transzparenszeket a matematika munkalapokhoz!

A matematika tanításával kapcsolatos társadalmi-tantervi elvárások megvalósítása szerteágazó feladatrendszert hárít a tanárookra és a tanulókra. A követelményekkel oktatásunk csak úgy tud lépést tartani, ha napjaink tartalmi megújulását módszertani előrelépés kíséri. A megismerés módja legalább olyan mértékben eleme kell hogy legyen a művelődésnek, mint maga a megismerés anyaga. A tanítási-tanulási folyamatban feldolgozott művelődési anyag csak aktív elsajátítás során válik a tanulók személyiségének szerves részévé.

A matematika oktatása nem követheti a matematika tudományát azon az úton, hogy tapasztalati bázisát a minimálisra szűkítse. Minél nehezebb az absztrakció, annál inkább segítenünk kell megértését a szemléltetés változatos lehetőségeivel. A kívánt absztrakcióhoz feltétlenül szükséges tapasztalatokat kedvező hatékonysággal biztosíthatjuk audiovizuális eszközök felhasználásával.

Az audiovizuális eszközrendszer talán legrugalmasabban használható vizuális eszköze az írásvetítő, mert használata nem igényel besötétítést. Ma már nehezen tudnánk olyan tantárgyat említeni, amelynél nem használják, legfeljebb az arányok eltérőek. Az írásvetítő elterjedésének ütemét leginkább az a tény befolyásolja, hogy gyakran a pedagógusoknak kell a transzparenszeket elkészíteniük. Ez az ötleteken kívül anyagi támogatást és sok időt igényel. Aki azonban nem sajnál időt, energiát fordítani a transzparenszek készítésére, tapasztalhatja: megtérül a befektetés. Az audiovizuális eszközök – így az írásvetítő is – jelentősen megnövelik az oktatás hatékonyságát. Lehetővé válik, hogy a tanuló egy bizonyos ismeretre vonatkozóan többirányú információt szerezzen, másrészt a tanár órai rögtönzéseinél – még ha azok alaposan előkészítettek voltak is – minőségileg jobb, élethűbb, illetve az órán egyébként megvalósíthatatlan szemléltetés végezhető az írásvetítő segítségével. Jelentős mértékű az így érdekesebbé, színesebbé vált óra motiváló hatása a tanulók érdeklődésére. Lazarov Petr kísérletei szerint (1) a tudományos fogalmak az oktatási folyamatban alkalmazott oktatástechnikai eszközök segítségével megközelítően két és félszer gyorsabban alakíthatók ki, eredményük pedig az elsajátítás szóbeli módszeréhez képest háromszor alaposabb. Ezt a lehetőséget nem szabad kihasználatlanul hagyni. De megvannak-e ehhez a feltételek?

A magyar közoktatás helyzetével, problémáival foglalkozó írások végeredményben mind az oktatás, a nevelés minőségét, hatékonyságát elemezték. Nem véletlen ez, hiszen a nyolcvanas évek magyar valóságának sorsdöntő kérdése, hogy sikerül-e munkánk hatékonyságának elegendő mértékű javítása. Néhanyszor már előfordult, hogy valamely szemlélet érvényesítésének sürgető parancsát felismerve a társadalom valamely szférájára, azt – neofitaként – más területen is realizálni akartuk. Most viszont korántsem ez a helyzet. Minden, ami a jelenben működő iskolában történik – vagy nem történik, az a jövő ígérte – vagy elvetélt reménye. Dákai T. Dezső, az Országos Oktatástechnikai Központ (OOK) médiatárának vezetője az iskolákba került audiovizuális eszközök kihasználatlanságának problémáját boncolgatva (2) két fő csoportba osztotta az akadályozó tényezőket:

- a pedagógusok oktatástechnológiai szakismeretével kapcsolatosakra,
- a szolgáltatási háttér hiányosságaival magyarázhatókra.

A második problémakört az általános iskola felső tagozatán matematikát tanító kollégák szemszögéből vizsgálva, a jelenlegi ellátottság audiovizuális eszközök tekintetében jó. Nyugodtan kijelenthetem, hogy az iskolákban rendelkezésre álló eszközök száma - vö.: (3), (4) - nem lehet annak akadálya, hogy például írásvetítőt használjon az a pedagógus, akinek szándékában van használni. Viszont általában elmondható, hogy lépéshátrányban van a szolgáltatási háttér, amelynek legfontosabb feladata, hogy az audiovizuális eszközök használatához szükséges információhordozókat a gyakorló pedagógusok rendelkezésére bocsássa. Az általános iskola felső tagozatának ellátottságát a matematika tantárgy vonatkozásában vizsgálva, erről a háttérrel inkább csak feltételes módon lehet beszélni. Míg az általános iskolák számára kiadott alapfelszerelési jegyzékek írásvetítő transzparens-sorozatokat írnak elő a környezetismeret (5. oszt.), történelem (5., 6., 7., 8. oszt.), földrajz (6., 7., 8. oszt.), kémia (7., 8. oszt.), orosz nyelv (8. oszt.), biológia (7., 8. oszt.), technika (5., 6., 7., 8. oszt. A-B változatok) tantárgyakhoz, addig matematikából egyetlen központilag gyártott és forgalmazott (TANÉRT) transzparens-készlet létezik (András Mihály tanár újítása a számok többszörösének szemléltetéséhez), de ez sem szerepel az alapfelszerelési jegyzékben. Nem a szóban forgó korosztálynak készített anyagok azért léteznek (5), megvásárolhatók, kölcsönözhetők. Írásvetítő transzparens az OOK-tól (Veszprém, Schönerherz Zoltán u. 2., 8200) és a Fővárosi Pedagógiai Intézet Oktatástechnikai Csoportjától (FPI; Budapest, VIII., Bródy Sándor u. 14., 1088) kölcsönözhető. A középiskolák első három osztálya számára a TANÉRT által gyártott transzparens-sorozatok néhány transzparens használható általános iskolában is, de beszerzésének anyagi konzekvenciája (egy-egy sorozat több ezer forintba kerül), illetve kölcsönözhetőségének korlátozott volta (OOK Média-tár: Csak TANÉRT által forgalmazott transzparensok kölcsönözhetőek, kölcsönzési idő egy hét) igencsak esetleges lehetőségre utal.

Tudom, közönséges a hasonlat: ez a kép egy olyan hadsereget idéz, amelyet ágyúkkal megfelelően felszereltek, de az ágyúkhoz szükséges lövedékekre már nem futotta a pénzből. Írásvetítő transzparensok nélkül - ágyú lövedékek nélkül.

Az iskolákban található írásvetítők kihasználtságának szintjét alaposan emelhetnénk központilag gyártott - ezek a központok megyei, kerületi szinten is lehetnek - transzparensoknak az iskolákba juttatásával. Például a matematika munkalapok feladatai között jó néhány olyan van, amelynek feldolgozását - különösen az egész osztályközösség, az egyes tanulócsoportok, az egyes tanulók munkájának elindításához szükséges információk biztosításának és az eredmények közös értelmezésének fázisakor - el sem tudom képzelni írásvetítőn történő kivétel nélkül.

A 6., 7., 8. osztályos munkalapok ábráinak kb. 90%-a tónusmentes, fekete vonalas ábra. Így ezek egyszerű hómásoló készüléken minimális többletkiadással - alapanyag: 8,90 Ft/db, míg az üres A/4-es fólia is 8 Ft/db - gyorsan, tömegesen másolhatók. Az egyes megyei Továbbképzési Intézetek felvállalhatnák az ügyet. A tényleges kivitelzés megszervezésénél az sem elhanyagolható szempont, hogy szakmailag lektorált, gyakorlatban bevált anyagról van szó. Természetesen esetenként célszerű fedőfólián - fedőfóliákon a helyes megoldást - megoldásokat is elkészíteni.

Konkrétan: melyekre gondolok?

A hatodik osztályos - 602/M - munkalapok közül: 10/2, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 27/a, 28/a, 40, 43/2, 50/2, 51/3, 52/2, 53/1, 56/2, 58/a, 59/a, 72/1, 73, 76/3, 78, 95, 96.

A hetedik osztályos - 702/M - munkalapok közül: 6, 7, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 31, 32, 37, 63, 64, 72, 73, 88.

A nyolcadik osztályos - 802/M - munkalapok közül: 56/b, 57, 58, 60, 61, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84.

Természetesen az ötödik osztályos munkalapok - 502/M/1 - feladatainak feldolgozása is lényegesen hatékonyabb írásvetítő segítségével, de mivel ez kétszínnyomással készült, másolása a javasolt technikával nem oldható meg.

Meggyőződésem, hogy egyre több matematikát tanító kolléga ismerné fel az írásvetítő alkalmazásának szükségességét, egyre több kollégának válna nélkülözhetetlen munkaeszközzé az írásvetítő, ha a szükséges transzparensoknak legalább egy részét készen megkapná. Ezért majdnem azzal fejezem be, amivel kezdem: írásvetítő transzparenseket legalább a matematika munkalapokhoz!

IRODALOM

- (1) *Lazarov Petr*: Az oktatástechnikai eszközök szerepe a szocialista személyiség kialakításában és fejlesztésében. A szocialista országok III. nemzetközi tudományos taneszközkonferenciája. I. köt. TANÉRT, 1978. p. 84.

- (2) *Dákai T. Dezső*: Kihasztnálatlan taneszközök. *Mozgó Világ*, 1982. 5. sz. p. 82–83.
 - (3) Oktatás, művelődés 1950–1980. ISBN 963 340 353 7 Központi Statisztikai Hivatal, Bp., 1982. p. 64.
 - (4) Statisztikai tájékoztató az alsófokú oktatási intézmények 1980/81. tanévi helyzetéről. ISSN 0302 – 6280 Tudományszervezési és Informatikai Intézet Bp., 1981. p. 50.
 - (5) *Appel György*: Matematikai írásvetítő transzparenszek jegyzéke. *A Matematika Tanítása*, 1980. 2. sz. p. 65–67.
-

NAGY GYULA
Kaposvár

A napközi otthon közösségi élettartalma, napi és heti értékelések, otthongyűlések

A napközi otthoni közösségi élet tartalma az általános iskola és a napközi otthon feladatából fakad. A feladatok megszabják azokat a tevékenységi formákat, amelyekben a napközi otthoni tevékenységi élet kibontakozhat.

Erőteljesen fejlődő közösségi élet csak abban az esetben lehetséges, ha csoportunkban felkészítő, közös célokat tűzünk ki. A közösségi életrend kialakításában fontos követelmény, hogy a napközi otthon kedvelt otthona legyen a gyerekeknek. Az otthonosság megköveteli, hogy minél kevesebb legyen a merevség, a kötött foglalkozás és minél több a gyermek sokoldalú érdeklődését kielégítő, tehetségét kibontakoztató öntevékeny foglalkozás. A közvetlen környezetet olyanná formáljuk, mely kellemes közérzetet vált ki a tanulóinkból az ott-tartózkodásuk idején. – A tanulók meghatározott napirend szerint dolgoznak. A közösség zavartalan életének biztosítása érdekében megszerveztük a sokrétű felelősi hálózat rendszerét. Minden tanuló kapott állandó és alkalmi jellegű megbízatást. (Állandó felelősök: csoporttanács elnöke és helyettese, tanulmányi felelős, lecke-felelősök, hetesek, tízóra felelősök. Változó felelősök: pad-felelősök, krétafelelősök, kulcsfelelősök, asztalterítők, uzsonnafelelősök, virágfelelősök, teremfelelősök, könyvtárosok, sportfelelősök, egészségügyi felelősök, sajtófelelősök, játékteklelősök, szekrényrendezők, versenyfelelősök, faliújság-felelősök stb.) A felelősök számát lehet gyarapítani vagy csökkenteni a csoportlétszámnak megfelelően. – Egyes feladatok végzése heti váltással történik, így a közösség minden tagjának aktivizálásával, heti értékelés alkalmával lehetőség adódik arra, hogy tapasztalataikat részletesen elmondják.

Feladataik végrehajtása során fejlődik kezdeményező képességük és öntevékenyséjük. Mindenki olyan feladatot vállal, amit sikeresen elvégezhet. Munkatervi feladat volt a közösségi élet követelményeiből: a kultúrált magatartás kisebb és nagyobb közösségben, – alkalmazkodás társainkhoz, emberekhez, – felelősségérzés fokozása, – egymás segítése, megbecsülése, udvariasság, – helyes köszönés, tiszteletadás stb. A feladatok egyszerűnek látszanak, a gyakorlatat éppen az ellenkezőjét bizonyítja. A tanulók, akik majd belépnek a felnőttek társadalmába, – egy kis közösségből a sokkal nagyobb közösségbe, – az a célunk, hogy érjenek el olyan magatartási normákat, amelyekkel embertársaink megbecsülését válthatják ki. Mi a tapasztalat? Az udvariasság és a tiszteletadás elméleti formáit értik, helyesen látják, – de a gyakorlati alkalmazásukat akadályozza a gyermekek környezetében élő egyes felnőttek negatív példája.